

*Л.Ю. Голубев, начальник ДВЛ ГУ МНС України в Миколаївській обл.,
О.О. Острроверх, канд. пед. наук, доцент, УЦЗУ,
Ю.М. Сенчихін, канд. техн. наук, нач. факультету, УЦЗУ*

МЕТОДИКА ОПИТУВАННЯ ОЧЕВИДЦІВ ПОЖЕЖІ (представлено д-ром техн. наук Л.М. Куценко)

Обґрунтовано методику опитування очевидців пожежі. Визначено коло осіб, яке повинен встановити й опитати дізнавач системи МНС України, та розглянуто порядок уточнення свідчень при розслідуванні злочинів, пов'язаних з пожежами.

Постановка проблеми полягає у тому, що одним з безперечно найважливіших факторів, що впливають на встановлення істинних причин виникнення пожеж, є своєчасне отримання інформації про обставини їх виявлення, розвитку та гасіння від причетних до цих подій осіб.

Аналіз останніх досягнень і публікацій. Методику отримання пояснень від очевидців пожежі розглядали Л.А. Ушаков, В.Г. Палюх, С.В. Белан, І.Я. Кріса. Але, слід зазначити, що в літературі з методики розслідування злочинів, пов'язаних з пожежами, недостатньо уваги приділено опитуванню очевидців.

Постановка задачі та її розв'язання. Людська пам'ять здатна фіксувати найбільш важливі факти та події. Пожежа є подією незвичайною і тому викликає у людини яскраву емоційну реакцію та залишає глибокий слід. Однак нарівні з запам'ятовуванням діє механізм забування, яке виявляється або у неможливості відновити певні деталі подій, або у помилковому їх пригадуванні. Забувається насамперед те, що не має для людини життєво важливого значення, не займає суттєвого місця в її діяльності і тому не отримує достатнього підкріплення.

Враховуючи зазначене, слід намагатися отримати свідчення очевидців якомога швидше, поки оперативна пам'ять людей зберігає суттєві деталі. Під час опитування необхідно пам'ятати, що всі види уявлень пам'яті (серед яких зорова, слухова, нюхова, смакова та дотикова) мають значення для повноти отримуваної інформації [4].

Свідчення окремих людей іноді не співпадають, оскільки вони можуть мати різні реакції сприйняття, стан здоров'я, обставини, за яких спостерігались ті чи інші події, а також власні мотиви. Зазначені фактори досить суттєво впливають на об'єктивність свідчень. Під час уточнення таких даних слід уявити обстановку, за якої відбувались ті чи інші явища; час та місце появи певних ознак; позицію, звідки вони були помічені. Бажано отримувати цю інформацію з використанням графічних матеріалів, на яких здійснюється орієнтовна прив'язка свідчень очевидця і конкретизується, з яких саме віконних чи дверних

прорізів виходив дим, де було помічено полум'я. На схемі чи плані повинна вказуватись точна кількість вікон, дверей, димових труб, інших елементів чи конструктивних особливостей об'єктів, відносно яких визначається ділянка, де була помічена пожежа, а також місце знаходження свідка.

Свідчення очевидців необхідно ретельно звіряти з обстановкою, яка склалася на момент виникнення і розвитку пожежі, з плануванням приміщень, особливостями пошкодження конструкцій, місцем розташування предметів та матеріалів, горіння яких супроводжується характерними кольором та запахом, які здатні вибухати, розплавлятися, деформуватися, а також реальною можливістю очевидців бачити і чути ознаки пожежі, що виникла [2].

Фахівець, який досліджує пожежу, повинен встановити й опитати певних осіб, які: першими виявили пожежу; сповістили про неї; гасили пожежу до прибуття пожежних підрозділів; працювали у складі пожежних підрозділів; є відповідальними за протипожежний стан об'єкта; несуть матеріальну відповідальність; є потерпілими у результаті пожежі; відносяться до інших категорій свідків. Свідчення очевидців повинні записуватись дослівно у вільному викладі подій і фактів, які спостерігались [4].

У порядку уточнення свідчень задають додаткові запитання, які можуть стосуватися: місця, часу, ознак та обставин виявлення горіння, характерних запахів, у тому числі незвичних, кольору диму, інтенсивності димоутворення, спалахів, вибухів, незвичайних шумів та звуків; наявності у приміщенні пожежі людей; сукупності метеорологічних умов і явищ; послідовності і особливостей поширення горіння по обладнанню, конструкціях, частинах будівель і споруд; характеру деформацій та руйнувань; наявності сторонніх осіб, у тому числі дітей, які були помічені перед виявленням горіння; протипожежного стану об'єкта на момент виникнення пожежі, суті порушень вимог норм і правил пожежної безпеки, повноти виконання приписів державного пожежного нагляду; показників пожежної небезпеки речовин, матеріалів, обладнання, технологічного процесу в цілому, наявності умов для самостійного виникнення горіння; дотримання протипожежного режиму мешканцями або співробітниками; режиму охорони об'єкта, часу полишення його без нагляду; стану експлуатації засобів пожежогасіння, зв'язку, сигналізації; ознак нерегламентованих режимів роботи приладів і обладнання безпосередньо перед виникненням горіння; робіт, які проводилися у районі виявлення горіння; цілісності замків і стану засклення на момент виявлення пожежі та у процесі її гасіння; поведінки тварин; переліку та кількості знищеного і пошкодженого майна, обладнання, товарів; фактів погроз чи спроб здійснення підпалу; неблагополучних відносин у виробничих колективах чи між сусідами; фактів недостач чи крадіжок майна; залежності окремих осіб від алкоголю, паління, вживання наркотичних речовин; думки про можливу причи-

ну виникнення пожежі. Перелік питань залежить від категорії, до якої можна умовно віднести свідка, та від конкретної ситуації [3].

Одним з безперечно найважливіших факторів, що впливає на встановлення об'єктивної істини та повноту інформації про виникнення пожежі, є своєчасне отримання інформації про обставини її виявлення, розвитку та гасіння. Особа, яка здійснює огляд, має право отримати пояснення від причетних до подій осіб: очевидців, керівників (власників) об'єкта пожежі, свідків, потерпілих та зацікавлених третіх осіб, учасників гасіння, осіб, відповідальних за протипожежний стан і охорону об'єкта та інших [2]. Залежно від передбачуваної причини пожежі (висунутих версій про причину пожежі), при опитуванні свідків з'ясовується й уточнюється цілий ряд фактів, умов та обставин.

Результати проведення опитування відображаються в поясненні, в якому вказуються: дата і місце його складання; посада і прізвище особи, яка взяла пояснення; час початку і закінчення отримання пояснення; прізвище, ім'я та по батькові особи, від якої отримується пояснення, її вік, місце проживання та роботи, рід занять або посада, дані про судимість. Особа, яка дає пояснення, управі викласти його власноручно. Пояснення підписується особою, яка його давала, та особою, яка отримала пояснення [2].

Висновки: Визначено, що результативність правильно організованої методики опитування очевидців пожежі і відібрання від них пояснень веде до швидкого розкриття злочинів, встановлення об'єктивної істини за справою. Обґрунтовано, що свідчення очевидців необхідно старанно звіряти з обстановкою, яка склалася на момент виникнення і розвитку пожежі, з плануванням приміщень, особливостями пошкодження конструкцій, місцем розташування предметів та матеріалів, горіння яких супроводжується характерним кольором та запахом, здатністю вибухати, розплавлятися, деформуватися, а також реальною можливістю очевидців бачити і чути ознаки пожежі, що виникла.

ЛІТЕРАТУРА

1 Конституція України. Відомості Верховної Ради (ВВР), 1996, № 30, ст. 141.

2 Наказ МНС України від 05 липня 2004 р. № 301 „Про затвердження Інструкції, Типових положень та норм належності табельного майна”.

3 Кріса І.Я., Палюх В.Г., Белан С.В., Михайлов Ю.М., Штангей Г.В. Дізнання у справах про пожежі: Навчальний посібник - Харків: АЦЗУ, 2005 - 213 с.

4 Методичні рекомендації інженерно-інспекторському складу підрозділів МНС України про порядок проведення дослідження пожеж та складання відповідних документів. - Миколаїв, 2005 – 44 с.

Стаття надійшла до редакції 15.09.2006 р.